

Nejižnější poštovní schránka světa (1)

Přesně před dvěma lety jsem ve Filatelii (č. 2/2014) referoval o nejsevernější poštovní schránce světa. Jsou dokonce dvě, pro posádku a pro pasažéry, a nacházejí se na ruském atomovém ledoborci *50 let vítězství*, s nímž jsme se plavili na severní pól. Dnes se podíváme na opačné místo zeměkoule, na pól jižní, kde se rovněž nachází poštovní schránka.

FRANTIŠEK BENEŠ

Zatímco severní pól leží v zamrzlém oceánu, jeho jižní protějšek je uprostřed pevniny, obrovského světadílu jménem Antarktida (což vlastně popisuje jeho polohu - „proti Arktidě“). Někdy se mu říká čtvrtý, pátý, šestý či dokonce sedmý kontinent, podle toho, jak jsou kde světadíly vnímány a popisovány (Amerika jako celek nebo rozdělená na Jižní a Severní, popřípadě i na Střední, a Evropa, Asie a Afrika samostatně, nebo jako Eurasie či dokonce Eurafrasie).

O rozlehlosti Antarktidy je těžké si udělat představu, na mapách je obvykle zobrazena jen její malá část v podobě úzkého bílého proužku při spodním okraji, a když je ukázána celá její mapa, pak zase samostatně, bez srovnání s ostatními pevninami.

Řekněme si tedy, že je zhruba o třetinu větší než Evropa, a i když je ze všech stran obklopena moři a oceány, má překvapivou nadmořskou výšku, ta je v průměru dokonce nejvyšší ze všech kontinentů - více než dva tisíce metrů n.m. Její nejvyšší hora Mount Vinson je bezmála pětitisícovka (cca 4.900 m n.m.), a samotný jižní pól leží ve 2.912 metrech nad mořem, což je výška obvyklá pro nemalou část zdejší pevniny.

Jde o světadíle dosud málo probádaný, za což jistě může jeho odlehlost a drsné přírodní podmínky, současně se však o něm ví, že oplývá obrovským přírodním bohatstvím, od největší zásoby pitné vody světa (ve zmrzlé formě) po velká ložiska fosilních paliv, drahých kovů a diamantů. To k němu silně přitahuje pozornost mnoha korporací a řady států světa, jejichž vzájemné soupeření vedlo k uzavření Smlouvy o Antarktidě, která kontinentu zajišťuje zákaz vojenského využití, mezinárodní vědeckou spolupráci a pozastavení územních nároků jednotlivých zemí. Na svou dobu – bylo to v údobí studené války na přelomu 50. a 60. let – to byla obdivuhodná dohoda, o jejímž dobrém základe svědčí, že funguje dodnes.

Česká republika tu provozuje polární stanici a díky tomu jako jeden ze signatářů smlouvy má i hlasovací právo (kterým řada dalších států nedisponuje). České a dříve československé aktivity v Antarktidě se datují od konce 20. let minulého století. Pionýrem na tomto poli byl Václav Vojtěch, který se sem jako zřejmě první Čech dostal v roce 1929 s expedicí amerického admirála Byrda. Už získání místa ve výpravě nebylo pro doktora historie snadné. Byrd ho napřed odmítl, nakonec nastoupil alespoň místo topiče na zásobovací lodi, později tu sloužil jako kuchař a stevard. Na Novém Zélandu pro výpravu cvičil polární psy a v roce 1930 se do Antarktidy vrátil jako psodod. Celkem ve službách expedice strávil více než rok a zjevně se osvědčil, za přínos výpravě získal nejvyšší civilní vyznamenání USA, Zlatou medaili Kongresu. Filatelisté si Vojtěcha mohou ve sbírkách připomenout obálkami jeho dopisů, s kašetem expedice.

Vojtěchova Zlatá medaile Kongresu USA a stužka, která k tomuto ocenění patří.

Václav Vojtěch na fotografii s jeho podpisem, a loď, na které se do Antarktidy plavil. Dole jeho dopis.

Po návratu domů Vojtěch své zážitky popsal v cestopisu *Námořníkem, topičem a psovodem*. S americkým vyznamenáním a děkovným dopisem od Byrda se zdálo, že další výpravy na bílý kontinent má na dosah. Ironií osudu je, že po překonání těžko představitelných překážek a útrap v daleké cizině, vyhlásil jeho život doma, při banální nehodě – v létě roku 1932 se utopil při projížděce na kajaku po Labi, poblíž Sadské. Bylo mu pouhých třicet jedna let.

Tato absurdní smrt mi připomněla konec dalšího známého českého cestovatele, Vojtěcha Friče, který v jihoamerických džunglích překonal mnohá smrtelná nebezpečí, včetně zápasu s jaguárem, aby nakonec doma umřel na tetanus, který dostal poté, co se škrábl do prstu o rezavý hřebík králíkárný...

Po Vojtěchovi trvalo skoro třicet let, než se do Antarktidy zase dostali Češi. Šlo o vědce, kteří se koncem 50. let začali zapojovat do sovětských polárních výprav. Neobešlo se to bez obětí, v roce 1960, při požáru stanice Mirnyj, spolu s dalšími šesti vědci (někde se uvádí devíti – podrobnosti byly dlouho utajovány) zahynul mladý český meteorolog Oldřich Kostka. Dnes je po něm v Antarktidě pojmenována hora.

Koncem šedesátých let stanul první Čech i na Jižním pólu – geolog Josef Sekyra se sem dostal vrtulníkem z americké základny McMurdo.

Pak dalších dvacet let vlastně nic, Antarktida nebyla pro normalizační režim prioritou. Zájem se obnovil až koncem 80. let.

V roce 1989 na Jižních Shetlandách, na ostrově Nelson, byla zřízena malá česká stanice, pojmenovaná po Václavu Vojtěchovi, určená ale spíše ke sportovním účelům. Vědci působili na základnách jiných států, například Polska. V roce 1993 v moři u Nelsonova ostrova zahynuli dva mladí čeští polárníci, Kamil Suchánek a Miroslav Stuchlík, v ledové tříšti byla později nalezena jen jejich kánoe.

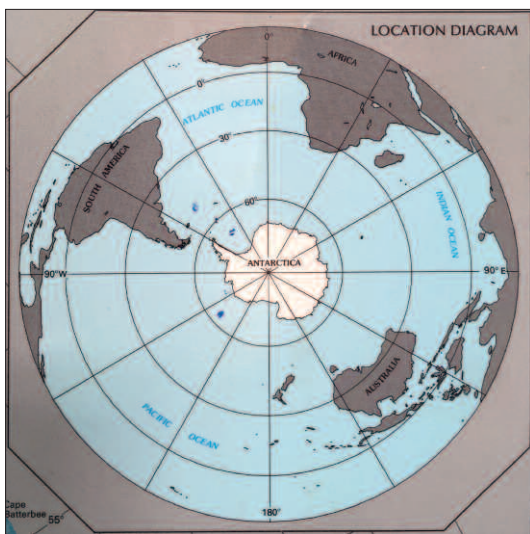
Teprve rok před koncem tisíciletí byla na Shetlandách, na Ostrově krále Jiřího, otevřena první česká vědecká stanice, a v roce 2007 na Rossově ostrově vědecká stanice brněnské Masarykovy univerzity pojmenovaná po slavném brněnském genetikovi Mendelovi.

Kromě vědců Antarktida láká i sportovce a milovníky nedotčených končin, i když z těch se naprostá většina spokojí krátkou návštěvou pobřeží, nejčastěji na Antarktickém poloostrově táhnoucím se od pevniny směrem k jihoamerické Ohňové zemi. Je to pochopitelné, na rozdíl od vlastního nehostinného kontinentu jsou zde o něco příznivější klimatické podmínky, takže tu žije řada živočichů, zejména tučňáci, tuleni, bouřňáci, v moři je možné pozorovat velryby.

Na vlastní kontinent, zejména do jeho vnitrozemí, se však vypraví jen málokdo. Je totiž nehostinný, bez života, k vidění je tu jen nekonečně ledu a sněhu, jejichž bělost narušují jen v dáli sem tam vykukující černé vrcholky hor. Přijet se sem dá jen v antarktickém létě, tedy v době naší zimy, prakticky hlavně na přelomu roku, a i tehdy je tu mrazá a extrémní sucho, potvrdující rčení, že jde vlastně o opravdovou bílou poušť (byť je všude kolem jen a jen voda, ovšem ve zmrzlé podobě). Vysoká nadmořská výška na velké části pevniny způsobuje potíže při dýchání – ve vzduchu je méně kyslíku. Samozřejmě tu nejsou žádné ubytovací kapacity, spát musíte ve stanu, v mrazu a obvykle za silného víchru. Přesto se sem Češi vydávají, sám jsem toho příkladem, letos jsem se do vnitrozemí Antarktidy vypravil už podruhé. Přirozeně jsem přitom nezapomněl na filatelii a poštovní schránky.

Jak tam a zase zpět

Do vnitrozemí Antarktidy se dá vypravit v podstatě ze tří směrů. Z Nového Zélandu letecky přes největší antarktickou polární stanici McMurdo, patří USA. Tak se dopravuje i personál americké Amundsen-Scottovy stanice ležící přímo na jižním pólu. Je až neuvěřitelné, že tam, na letišátku na ledovci, přistávají i obrovská nákladní letadla Herkules.

Dále z Kapského Města, odkud létá Iljušin IL76 TD, velký nákladní letoun provozovaný běloruskými (!) aeroliniemi Transaviaexport (s běloruskou vlajkou na přídí), směřující na ruskou základnu Novolazarevskaja.

Třetí a nejkratší možností jsou lety z Patagonie, obvykle z nejjihnějšího chilského města Punta Arena, rovněž nákladním Iljušinem IL76 TD, tentokrát kazachstánských (!) aerolinií Air Almaty, přistávajícím na ledovci poblíž tábora Union Glacier.

Druhou a třetí možnost jsme využili (jak vidíte na obrázcích), z Kapského Města před čtyřmi lety, z Punta Areny na přelomu loňského a letošního roku. Obě cesty samozřejmě začaly a skončily v Praze, a tak se na tu letošní podíváme od Adama.

Anabáze z Prahy do Prahy, přes Jižní pól, byla složena z celkem deseti letů, které jsme absolvovali letadly nejrůznějších značek a velikostí, osobními i nákladními, počínaje obřím Boeingem 787 Dreamliner, přes už zmíněný Iljušin po vrtulové letadélko kanadských aerolinií Kenn Borek.

Madrid

Do chilské Punta Areny v Patagonii se z Prahy dá dostat nejlépe přes Madrid a Santiago de Chile. První úsek cesty byl nejkratší a nejsnadnější. Do dalšího odletu jsme měli několik hodin přestávku, a tak jsme se vydali do města. Madrid je krásný, okouzlivý. Mám ho spojený s Goyou, jak jej skvěle popsal Feuchtwanger v románu *Goya, čili Trpká cesta poznání*. Byl jsem tu poprvé, bylo krátce po Vánocích, ještě tu byla výzdoba, doznívala atmosféra, a z našeho oboru mě zaujaly hned dvě věci: Neuvěřitelný počet poštovních schránek a kouzelná ulička v centru, zasvěcená filatelii.

Navštívil jsem snad sto zemí světa, a jestliže na dolních místech pomyslného žebříčku četnosti výskytu poštovních schránek mám Varnu (kde jsem schránku nenašel vůbec) a Petrohrad (kde ji se mnou složitě musel hledat taxikář), na místo první se teď s obrovským náskokem vyvíhlo hlavní město španělského království. Na slavném náměstí Plaza Mayor (znáte ho z filmů, je velké, čtvercové, s červenými domy s podloubími) byly schránky doslova každých pár metrů, před každou prodejnou suvenýrů (vedly pohlednice a některé i poštovní známky), stojící na chodnicích i při-

pevněné na zdech domů. Staré i moderní, státní i soukromé, v různých barvách, bylo jich tolik, že snad jde o nejhustší výskyt poštovních schránek na celém světě! A nejen na náměstí, podobné to bylo i v přilehlých uličkách.

Z nich mě zaujala ulice Filipa třetího (Calle Felipe III.), bezzbytku věnovaná filatelii. Jde o krátkou spojnicí Hlavního náměstí (Plaza Mayor) s Hlavní ulicí (Calle Mayor), v níž je osm obchodů s výlohami, z nich sedm (!) filatelistických - a jedna kavárna. Byl to krásný pohled, když jsem do ní zabočil. Už se stmívalo, ruch vánočního trhu na náměstí jsem nechal za sebou a do šera teď z obou stran svítily výlohy sedmi filatelistických obchodů, pěkně jeden za druhým, s lákavými výklady plnými známek, pomůcek, a někde i mincí a dalších sběratelských objektů. Za rohem na hlavní ulici nabídka pokračovala, i když tady už spíše numismatická.

Trochu mě překvapilo, že ani v jedné z prodejen jsem neviděl zákazníky, jen trpělivě vyčkávající prodáváče, nejspíš majitele. Ovšem bylo už k večeru, po Vánocích, asi to tedy nebyla na sběratelské nákupy nejlepší doba. Nájemné v historickém centru, těsně u turistů vyhledávaného náměstí, jistě není malé, takže předpokládám, že se tu ochodům daří a budete si je moci prohlédnout i vy, pokud se někdy do Madridu vypravíte.

Ale zpět k hlavnímu tématu, poštovní schránky na Jižním pólu. Nesmíme zapomenout, že španělská metropole je pouhou zastávkou na cestě k ní, takže dost rozhlížení a zpátky na letiště! POKRAČOVÁNÍ

